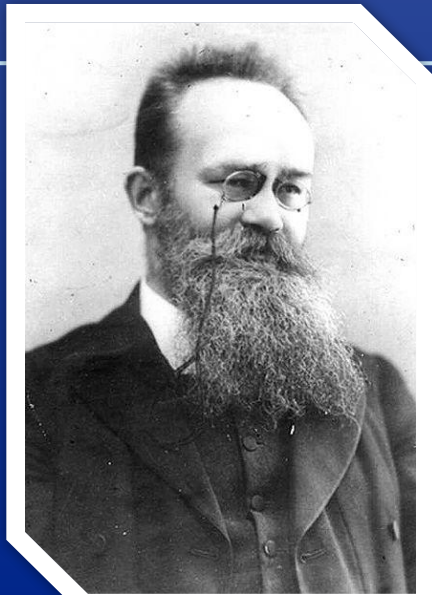
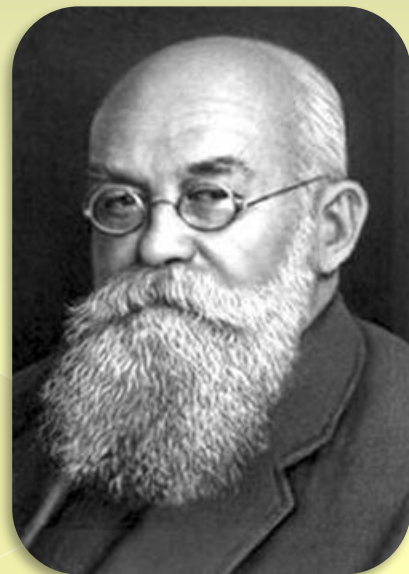

МИХАЙЛО ГРУШЕВСЬКИЙ – ВИДАТНИЙ ПРЕДСТАВНИК УКРАЇНСЬКОЇ ІСТОРИЧНОЇ НАУКИ

Миха́йло Серге́йович
Груше́вський (17 (29) вересня
1866, Холм, нині Польща — 25
листопада 1934, Кисловодськ,
РРФСР) — професор історії,
організатор української науки,
політичний діяч і публіцист,
голова Центральної Ради
(1917–1918), дійсний член
Чеської АН (1914), ВУАН (1923)
та АН СРСР (1929), автор понад
2000 наукових праць.

Навчання в університеті

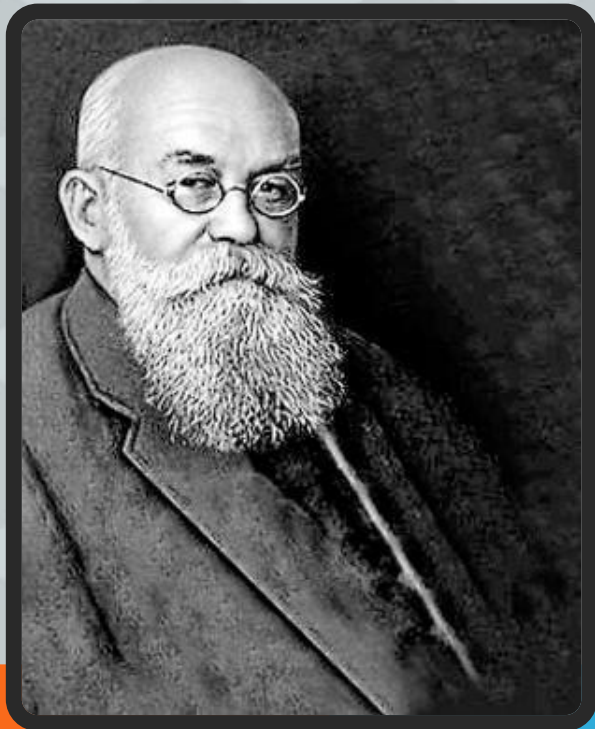
В липні 1886 року Грушевський пише письмове звернення до ректора Київського університету Св. Володимира з проханням зарахувати його на історичне відділення історико-філологічного факультету[1].

Роки навчання, Грушевський згадує із певним розчаруванням, то був час занепаду Київського університету. Російська влада нещодавно провела університетську реформу, аби не допустити «вільних» думок у студентів. Викладачі, втомлені численими нагінками та можливістю переслідування з боку влади, намагались уникати співпраці із студентами[3].

В університеті Михайло Грушевський працював під керівництвом Володимира Антоновича. За його керівництва, Грушевський написав чимало невеликих історичних есе, зокрема, статтю «Южно-русские господарские замки в половине XVI века» (1887 р.), що була опублікована різними газетами й журналами. На третьому курсі Грушевський написав наукову роботу «История Киевской земли от смерти Ярослава до конца XIV века», яку 1890 було удостоєно золотої медалі

Львівський період

В 1894 році, за рекомендацією В.Антоновича, Грушевський призначається на посаду ординарного професора кафедри «всесвітньої історії з окремим узагальненням історії Східної Європи» Львівського університету[4]. 12 жовтня 1894 року, Грушевський зробив свій перший вступний виклад у Львівському університеті. Цей виступ із ентузіазмом був сприйнятий українською громадськістю, велика зала ледве зуміла вмістити усіх бажаючих. На цій посаді Грушевський пропрацював до 1914 року.

У Львові Грушевський розпочав активну науково-організаційну діяльність у Науковому товаристві ім. Шевченка (НТШ), з яким почав співпрацювати ще в 1892 році. Очолив Історико-філософську секцію Наукового товариства імені Шевченка, створив і очолив Археографічну комісію НТШ (1896–1913). Грушевський залучає до роботи в НТШ студентів, молодих викладачів. Він займається редагуванням «Записок Наукового товариства імені Шевченка», і саме завдяки його організаторським здібностям вдалося видати більш ніж 120 томів «Записок Наукового товариства імені Шевченка».

Грушевський сприяв переходові української науки в Східній Галичині від поодиноких індивідуальних історичних пошуків до організованого, колективного й систематичного вивчення історії України та створив власну наукову школу (І. Крип'якевич, В. Герасимчук, С. Томашівський, І. Джиджора, М. Кордуба, І. Кревецький, Ом. Терлецький), яка виконувала освітню (підготовка істориків-професіоналів) і дослідницьку (вивчення широкого кола проблем історії України) функції[4].

26 травня 1896 року, у м. Скала (нині смт Скала-Подільська) Михайло Грушевський вінчається з Марією Вояківською.

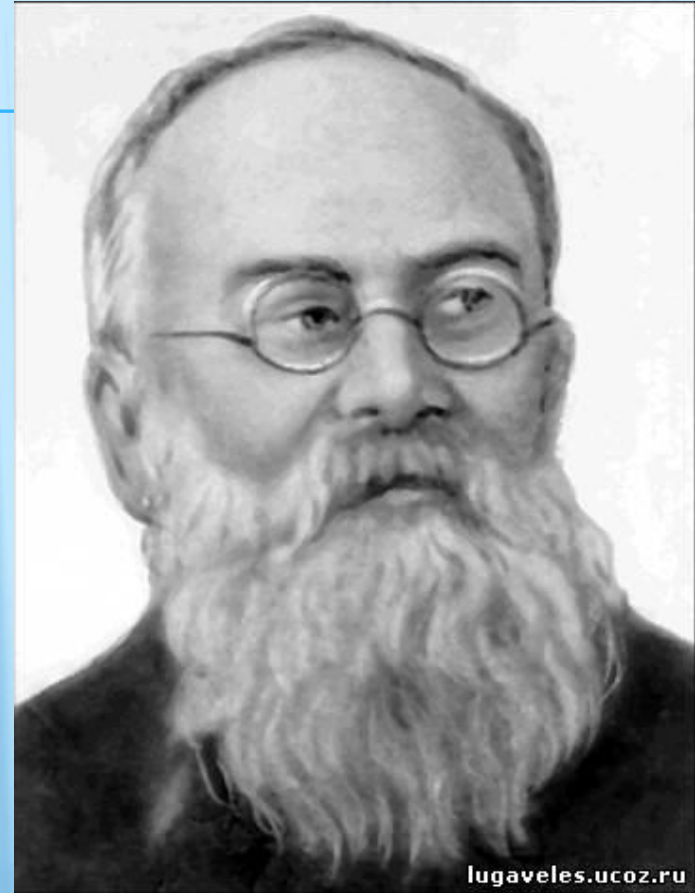
Протягом 1897–1898 років, Михайло Грушевський пише I том своєї фундаментальної праці — «Історія України-Руси», і вже наприкінці 1898 року, ця робота була надрукована у Львові. Незабаром Грушевський видає ще два томи своєї праці. Ця робота була щиро прийнята в Галичині, проте заборонена російським урядом.

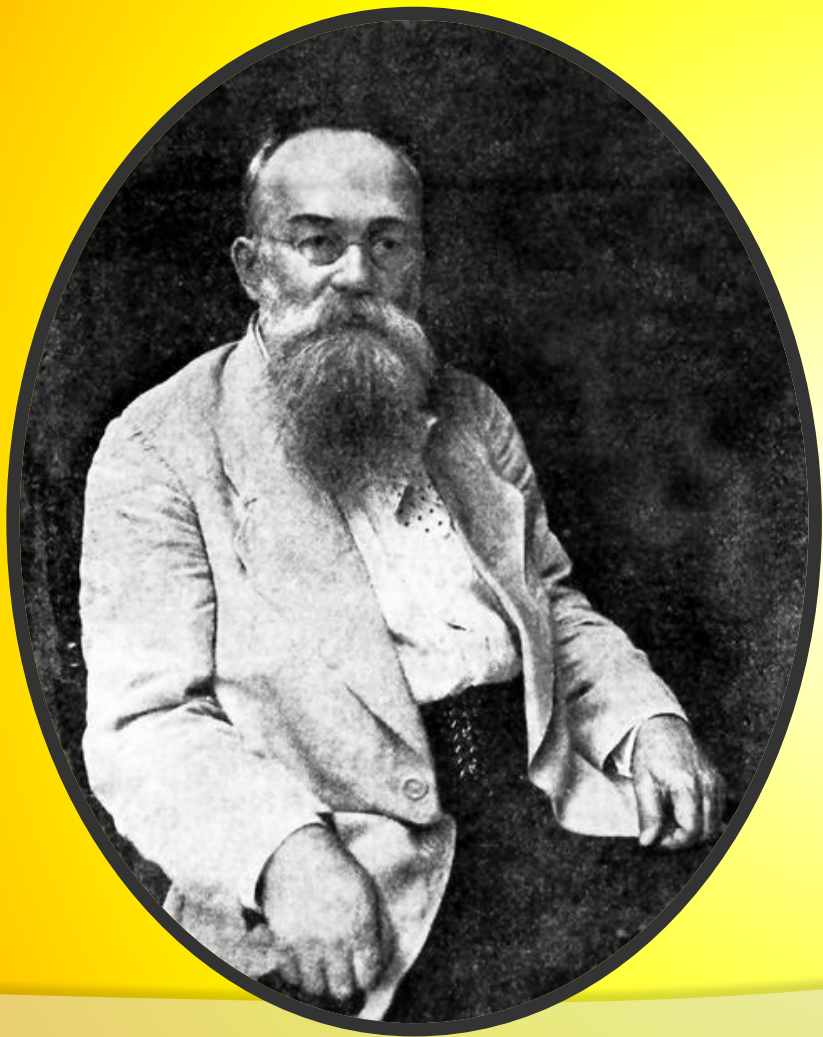
Перебуваючи на Галичині, Грушевський намагався триматися осторонь від політики, проте 1899 року він разом із Франком увійшов до Української національно-демократичної партії та очолив міське відділення. Але незабаром, через небажання відлучатись від наукової роботи, вийшов із неї[3].

Для розвитку української літератури Грушевський разом з І. Франком заснував і видавав «Літературно-науковий вістник» (Львів, 1898–1905, Київ, 1905—07), був одним з організаторів Української видавничої спілки (1899).

В 1904 році Грушевський відкрив на власні кошти приватну вчительську семінарію в м. Коломия[4].

Восени 1905 року, Михайло Грушевський виїжджає на Україну, в цей час він відвідує Київ, Одесу та Харків.

31 березня 1916 вчена рада Львівського університету позбавила його посади професора. У вересні 1916 переїхав до Москви, де розгорнув активну громадсько-політичну діяльність. Відновив роботу московської філії Товариства українських поступовців, брав участь у роботі видавництва «Украинская жизнь». Прагнув об'єднати опозиційні українські сили. Продовжував наукову роботу, працював в архіві МЗС Росії, Румянцевській бібліотеці (нині Російська державна бібліотека) над матеріалами до 8-го тому «Історії України-Руси»[4]. Волю йому принесла Лютнева революція у Петрограді.

Еміграція

У березні 1919 емігрував до Чехословаччини. Жив у Празі, потім у Відні як представник закордонної делегації УПСР. Розгорнув широку публіцистичну й наукову діяльність.

Був одним із засновників громадської міжнародної організації — комітету незалежної України та заснував Український соціологічний інститут (УСІ; діяв спочатку в Празі, потім у Відні). В цей час Грушевський переглянув свої погляди з питань державного будівництва.

Запропонував концепцію української національної державиви-республіки з безкласовим соціальним ладом («Початки громадянства. Генетична соціологія», 1921).[4]

25 серпня 1921 року повідомлялося про розкол у таборі Українських лівих есерів за кордоном та створення двох групи, які включили кожна-одну з партій: на чолі з М. Грушевським у Відні та на чолі з М. Шаповалом — у Празі.

4 вересня 1921 в харківській газеті «Вперед» повідомлялося, ЦК Української партії соціалістів-революціонерів (УПСР) виключив Грушевського з рядів партії, заявивши, що його виїзд до УСРР став зрадою партії, оскільки Грушевський не погодився з рішенням про рееміграцію з ЦК УПСР. [1]

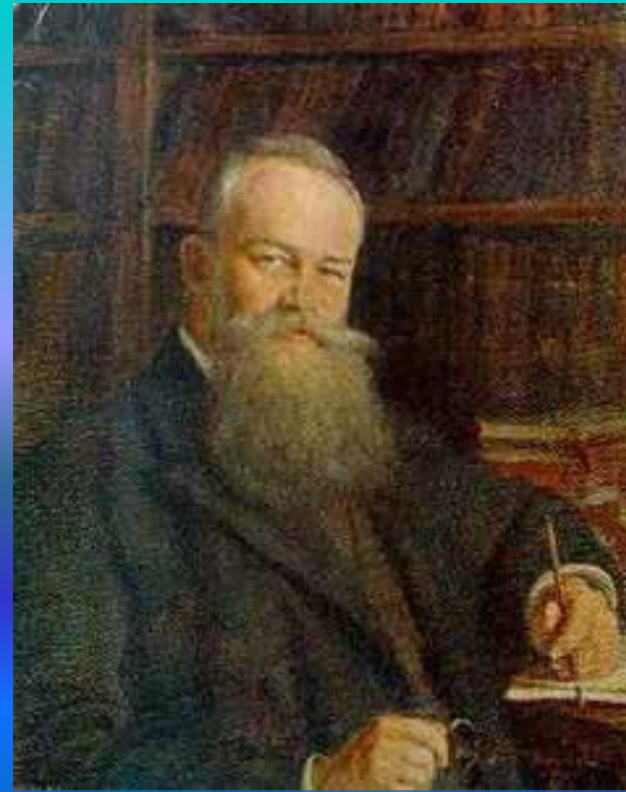
На еміграції Грушевський проводив роботу над великим науковим проектом — багатотомною «Історією української літератури». Перші томи цієї роботи були надруковані в 1923 р. останній 6-й том лишився в рукописі і був

Грушевський-академік

1923 року був обраний академіком ВУАН. У березні 1924 року із сім'єю приїхав до Києва. Працював професором історії в Київському державному університеті. Був обраний академіком Всеукраїнської академії наук, керівником історико-філологічного відділу. Очолював археографічну комісію ВУАН, метою існування якої було створення наукового опису видань, надрукованих на території етнографічної України в XVI–XVIII століттях. При цій комісії у зв'язку з 350-річчям друкованої справи в Україні був створений комітет, секретарем якого був призначений В. Барвінок. Через шість років його обрали дійсним членом Академії наук СРСР. У 1924–1931 роках очолював історичні установи ВУАН.

14 квітня 1926 політбюро ЦК КП(б)У в постанові «Про Українську академію наук» висловилося за можливість підтримати кандидатуру Грушевського на посаду президента ВУАН. 3 жовтня 1926 відбулося урочисте вшанування Грушевського у зв'язку з 60-літтям від дня народження та 40-літтям наукової діяльності. 12 січня 1929 загальні збори АН СРСР обрали Грушевського дійсним членом. 25 квітня 1929 на засіданні загальних зборів АН СРСР Грушевський поставив питання про потребу створення в її складі Інституту української історії.

Останні роки життя

Від 1931 року змушений був жити в Москві. У січні 1934 року Володимир Затонський виступив на сесії ВУАН, зробивши основний акцент на критиці академіка Грушевського. Близькість до російських кадетів, орієнтація на німецький імперіалізм у боротьбі «навалою більшовизму», звинувачення у дворушництві, сумнівність наукової порядності — далеко не повний перелік «гріхів», які посипалися на вченого.

23 березня 1931 року Грушевського заарештували як «керівника Українського націоналістичного центру», вигаданого чекістами. Коли він відмовився визнати ті «свідчення», які з нього «вибили» слід погрозами ув'язнити його доньку Катерину, 5 січня 1933 року справ екс-голови Центральної Ради закрили зі зловісним, водночас, поясненням-вердиктом — з огляду на його... смерть.

І все ж не виконали цього вироку одразу ж, а відтермінували його до 25 листопада 1934 року, коли Грушевський справді помер у Кисловодську від сепсису через три дні після операції з видалення фурункула. Операцію цю провів головний лікар місцевої лікарні, котрий хірургом... не був. А перед цим він відмовив Грушевському в проханні бути прооперованим його давнім і перевіреним другом... [6] Наприкінці 1934 року Грушевський відпочивав у одному з кисловодських санаторіїв і несподівано захворів на карбункул.

Втрутилися хірурги. Однак хвороба тільки посилилася, оскільки лікування було некваліфіковане. 25 листопада о другій годині дня зупинилось серце Грушевського.

**Могила
Грушевського на
Байковому
цвинтарі**

Вшанування пам'яті

Пам'ятна монета
НБУ 2007 року

Пам'ятна
монета НБУ
1996 року

ПАМ'ЯТНИКИ ТА БАРЕЛЬЄФИ

Погруддя Михайла
Грушевського в
Червонограді

Пам'ятник
Грушевському у
Києві

Пам'ятник
Грушевському у
Луцьку